

SLOVENSKA ROMANTIKA

Čas: 1830 □ Prešeren začne ustvarjati

Vrhunec: 1835 (Krst pri Savici, Sonetni venec)

Predstavniki:

France Prešeren: najpomembnejši

Matija Čop: kritik, teoretik, literarni zgodovini postavil temelje

Jernej Kopitar: ugledni jezikoslovec, vplivna kultura, osebnost dobe

Janez Bleiweis: urednik (Rokodelske novice)

Anton Martin Slomšek: nabožne pesmi, nabožne pesmi (Blažek in Nežica v nedeljski šoli)

Stanko Vraz: pesnik, pripadnik gibanja ilirizma – želeli so, da bi se južnoslovanski jeziki združili in da bi nastal en sam jezik

2 pogleda na jezik in kulturo:

Starejši (Kopitar): preprost, razumljiv jezik kmetu; literarno po zgledu srbske ljudske poezije; vzgojno poučna književnost (služi verski, moralni in narodni vzgoji)

Mlajši (Prešeren, Čop): kultiviran razvit jezik za izobraženca; razvita visoka literatura pozgledu zahodno evropske; umetnik kot vzvišeni poslanec, ki bo dvignil narod iz izostalosti

Temeljnega pomena za nastanek slovenske romantike je bil vpliv nemških filozofov bratov Schlegel. Poudarjala sta rabo romanskih pesniških oblik. Obvladovanje italijanskih renesančnih oblik je dokaz jezikovne prefinjenosti in kultiviranosti. Jezik je najvišje znamenje človekove in narodove razvitosti.

FRANCE PREŠEREN

Njegovo ustvarjanje

Mladostno obdobje (1824-1828): Zvezdogled, Povodni mož, Dekletom, Hčere svet, Učenec; Lahkotne ljubezenske pesmi, dokaj vedra, optimističen pogled na življenje

Zrelo obdobje (1828-1840): Slovo od mladosti, Sonetje nesreče, Sonetni venec, Glosa, Gazele, Povenčni sonetje, Krst pri Savici, Pevcu, Prekov; **Vsebinsko:** visoka romantična ljubezen, življenjski pesimizem (izvirajoč iz nasprotij med socialnimi, moralnimi, narodnimi ideali in stvarnostjo), obup, resignacija, umik v prepričanje, da je poezija edina vrednota, ki človeku pomaga vzdržati v skrajnem obupu; **Oblikovno:** romanske pesniške oblike, orientalske gazela, zahtevna. **Klasičen spoj vsebine in oblike:** velika estetska vrednost (življenjsko najvišje, duhovno pomembne teme in dovršena oblika)

Pozno obdobje (1840-1846): Zdravljica, Neiztrohnjeno srce, Nezakonska mati;

Umiritev po hudih življenjskih preizkušnjah, krizi. Opustitev visokih romantičnih tem, prepород k vsakdanjim. Preprostejše kitične oblike, približevanje sloga (in motivov) ljudske pesmi.

Tematika: bivanjska, ljubezenska, domovinska, poetološka (pesniško poslanstvo)

Zvrsti, kitične oblike: tercina, stanca, epigram, gazela, glosa, sonet, sonetni venec, balada, romanca, povest v verzih

- za slovence izjemnega pomena, saj, do tedaj ni bilo razvite pesniške tradicije in jezika
- kultiviral je slovenski jezik in ga usposobil za izražanje najzahtevnejših vsebin, poezijo je dvignil na raven umetnosti
- v najzahtevnejših oblikah in romantičnem duhu izpovedal osebno intimno bolečino in to povezal z narodno in socialno problematiko, vplival je na socialno, politično in narodno zavest

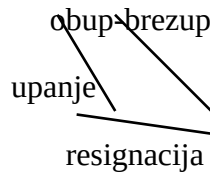
PREŠERNOVA DELA

SLOVO OD MLADOSTI

Po vsebini je pesem elegija (pesem žalostinka. S svojim ritmom vzbuja žalostno občutje. V njej pesnik izraža čustvo žalosti zaradi nečesa, kar je za vedno izgubil.), po obliki stanca ali oktava (sestavljena iz osmih italijanskih enajstercev. Značilna je mešana rima (v prvih šestih je prestopna (ababab), v zadnjih dveh pa zaporedna (cc))) in ritem je jamb (U-).

V romantiki pomeni mladost nekaj lepega, velikega. Pri Prešernu je to posebnost, da se mladost ne kaže samo v svetli luči, ampak že tudi prostor nesreče. Čuti se razkol med iluzijo in deziluzijo, idealom in resničnostjo, harmonijo in disharmonijo (osebne iskušnje).

Vsebiniski lok: od najvišje točke (upa sonce), do najnižje (up goljufivi).

STRUKTURA PESMI

Metaforika: iz antičnega sveta, Biblija (sad spoznanja, Faustovski absurd), iz ljudskega sveta (človek velja, kolikor plača), od sodobnega skepticista.

Vsebina zadnjih kitic: dokončna ločitev od mladosti, slovo od brezskrbnih srečnih dni.

Vsebinska analiza po kiticah:

1. kitica

Pesniku se zdi, da je mladost hitro minila. V mladosti ni čutil veselja, radosti. Še tisko, kar je bilo lepo je hitro minilo. Le redko je upal na najboljše. Obenem je doživel slabosti, nesrečo, kot tudi jezo. V mladosti je bil srečen, vendar pa je bila mladost tudi mračna.

Metafore:

- rodile ve ste meni svetja malo (v mladosti ni čutil sreče, veselja, radosti)
- se tega rožce so se koj usule (še tisto kar je bilo lepo, je kmalu minilo)
- le redko upa sonce je sijalo (redko je upal na najboljše)
- viharjev jeze so pogosto rjule (slabost, nesreča, obenem jeza)
- temna zarja (sreča, vendar tudi temna, mračna mladost)
- srce bridko (okrasni pridevek)
- bog je obvarji (vzklik, nagovor)
- mladost! (vzklik)
- mladost! ... Bog te obvarji! (personifikacija; nagovarja mladost)
- mladosti leta! ... minule ... cvetja malo (nagovor)

2. kitica

Pesnik je zelo zgodaj spoznal kakšen je svet v resnici in kakšno je življenje. Vrednote v tem svetu nimajo pravega pomena in mesta. Lahko spoznamo pesnikovo razočaranje, vzrok tega pa so propadle vrednote.

Metafore:

- okusil zgodaj sem tvoj sad, spoznanje! (že zgodaj je spoznal resničen svet)
- veselja dokaj strup njegov je umoril (vse kar je bilo lepega je minilo)
- zbežale ste, ko se je dan zazoril (sanje so hitro izginile, zbežale)

- modrost, pravičnost, učenost, device, brez dot žalvati videl sem samice (teko tudi vrednot ni)
- da vest čisto... se je zagovoril (svet ne ceni vrednot in da nič dobrega ni cenjenega)

3. kitica

Na svetu so pomembne samo materialne dobrine. Čeprav si tako zelo prizadevaš, da bi ti uspelo, se to ne bo zgodilo. Ta del pesmi je izrazito pesimističen. Komur je sreča obrnila hrbet v mladosti, nima možnosti, da bi jo kdaj dobil. Razlog je tudi v tem, da so bolj cenjene materialne dobrine kot vrednote.

Metafore:

- sem videl, de svoj čoln po sapi sreče (kakor čoln ne dobi sreče, ker ga veter vedno stran obrača, tako tudi človek ne dobi sreče)
- kogar v zibeli vid'la je beračica (sreča je videla revnega že v mladosti)
- de le petica da ime sloveče (le če imaš denar nekaj veljaš)

4. kitica

V mladosti človek lažje prebrodi, preboli stiske. Ustvarja si iluzije, sanjari, je vesel, neobremenjen.

Metafore:

- je srcu rane vsekalo krvave, gradove svitle zida si v oblake, zelene trate stavi si v puščave, povsod vesele lučice prižiga (veselje, sanjarjenje, preobremenjenost)

5. kitica

Pesnik pravi, da bo mladost pogrešal. Ta kitica je dvodelna:

1. del se nanaša na mladost
2. del pa na zrelost (dokler, de smo brez dna polnili sode)

Metafore:

- de smo brez dna polnili sode (hčere boga Danaja so zaradi umora v podzemlju polnile sode brez dna) – vse je brez smisla, pravi da mladost ne opazi teh grozot sveta in zato jo pogreša in bi se rad vrnil nazaj

Figure: metafore (lepša polovica, cvet(sreča), viharji jeze(nesreča), čoln(življenje), gradovi v oblakih(upanje, iluzije), polnjenje sodov brez dna(nesmiselno delo)), posebitve (mladost je rodila cvetje, up goljivi, dih prve sapice bo odnesel), nagovor (mladost! po tvoji temni zarji srce vzdihovalo bo mi, bog te obvarji), vzklik (bog te obvarji), metanomija (berač-revež, petica-denar, srcu-srce človeka), rime, okrasni pridevek (zelene trate)

Tema: žalovanje za mladostjo

Ideja: svet je krivičen, ni več pomembna inteligenca, le še denar, le z njim lahko uspeš

SONETJE NESREČE

Ciklus šestih sonetov (enega je Prešeren črtal). Vsak sonet nima svojega naslova, ker so nastali kot cikl (poznamo jih po prvih verzih v sonetu). Izpostavljena je bivanjska tematika. Za Prešerna so značilne štiri teme: ljubezenska, narodna, poetološka in bivanjska.

1.sonet

Prvi kvartini napovesta temo, tercini pa sklep. **Vrba je prispodoba za varnost, domačnost**, kraj kjer je bil srečen. **Tema** Prešernovih **Sonetov nesreče je bivanjska**. 1. sonet se začne z besedami O vrba... in je sonet domotožja. Dvodelnost soneta lahko razložimo tako, da je v prvem delu izraženo tujstvo lirskega subjekta, v drugem pa izgubljena domačnost. **Vrba je metonimija za srečo**.

1. in 2. sonet

Zadnji verz zadnjega soneta se ponovi kot prvi verz naslednjega soneta in potem še enkrat v magistralah. Zadnji verz zadnjega soneta je prvi verz v magistralah.

Tema (Sonetnega venca): izhodiščna tema – ljubezen (vse misli zvirajo z ljubezni ene, glasil se 'z njenega... ran mojih... tvoje hvale); tema pesniške umetnosti (v prvem sonetu je Julija prevzetna) razlaga obliko sonetnega venca.

Teme, ki se na splošno pojavljajo pri Prešernu so: ljubezenska, bivanjska, domovinska, tema pesniške umetnosti.

Tema 1. soneta: pesniška umetnost

Tema 2. soneta: ljubezen

3. sonet

Tema: ljubezen, ki je neuslišana

mokrocveteče rožce poezije (poezije, ki cvetijo, vendar so zalite s solzami in so žalostne)

V 1. kitici pove Prešeren, da ima prav tako izbranko, do katere pa ne more izraziti ljubezni. V 2. kitici izvemo, da je pesnik dolgo časa skrival ljubezen. Tisto kar ni mogel izpovedati Juliji Primic, je izpovedal skozi pesmi. Pesnik ne more pogasiti ljubezni, ker je močna. Izbranka mu ne daje nobenega upanja, pove pa tudi, da ga skrbi, da bo izbranko razžalil, če ji bo kaj izpovedal, torej čuti do nje neko spoštovanje.

4. sonet

Pesmi so žalostne zaradi neuslišane ljubezni. Prvič izpove to žalostno ljubezen v zadnjem verzu prve kitice (...kjer sije zdej ljubezen elegije...). Pesnik povsod hodi in si želi uzreti ljubjeno osebo (2. in 3. kitica). Zaradi tega se umika v samoto, kjer to ljubezen objokuje in jo izraža skozi pesmi.

5. sonet

Tema: bivanjska

Pesnikove pesmi so žalostne, ker je tudi pesnik nesrečen. So sad neuresničene ljubezni, zato ker pesnik tako ne more biti srečen.

6. sonet

Tema: domovinska, pesniška, ljubezenska

Pesmi so pogrešale blage sapice, torej so pogrešale upanje, ki bi mu ga dala njegova izbranka. V 2. kitici je tema domovinska. Tu je kritičen do slovenskega naroda, saj naj bi slovenska dekleta zaničevala pesmi v slovenščini, saj jih je veliko govorilo nemško. V tercetnem delu pove, da so bile slovenske pesmi zapuščene, poleg tega pa teh slovenskih pesmi ni bilo veliko. Slovenske pesmi so bile redke, odrinjene stran zaradi nemškega jezika. V tercetnem delu je veliko metafor.

7. sonet

Vrh sonetnega venca predstavljajo 7., 8. in 9. sonet.

Temi: domovinska in pesniška

Temi poveže Orfej. Orfeja vpelje zato, ker išče nekoga, ki bo narod odrešil. Prešeren je verjel v orfejsko moč pesništva. To je romantična misel, ki pomeni, da lahko pesništvo odreši narod. To je bilo v romantiki zelo pogosto. 7. sonet je eden od vrhov sonetnega venca. Prešeren vidi svoje poslanstvo kot orfejsko poslanstvo, saj se vidi kot človeka, ki bi združil Slovence.

8. sonet

Tema: domovinska, povezana s pesniško

Govori o slovenski zgodovini, ki je bila težka in o slovenskem narodu, ki ni bil samostojen. Prva zgodovinska oseba, ki je omenjena je Samo. To je bila Samova plemenska zveza in to je bila svetla točka v zgodovini slovenstva. Potem so Slovenci prišli pod Franke, ki jim je vladal Pipin Mali. Odkar ni več Sama so slovenske pokrajine pod trdo roko in se jim ne obeta nič dobrega. Slovenski narod je zdaj podložen Pipinu, frankovskemu kralju. Od takrat naprej poznajo Slovenci le krvave boje s Turki. Minili so čari sreče in slave, nihče več ne poje s sladkim glasom. »...viharjov jeznih mrzle domačije...« - boji, nesreče, nesvoboda, težke okoliščine. Take so postale slovenske domačije odkar ni

Sama. Podjarmili so jih Franki, bili so upori proti fevdalcem, zadnji poskusi, da bi se osvobodili, krvavi boji s Turki. V 2. kitici Prešeren našteva vse nesreče, ki so doletele narod. Ker narod nima junaške zgodovine, ne more imeti junaških pesmi, močne literature. Pesmi so bile žalostne.

»... kar raste rož na mladem nam Parnati...« - slovenska poezije na slovenskem mladem prostoru, še pesmi, ki so nastale, so nastale iz žalosti, nesreče.

9. sonet

3. kitica: pesnik pravi, da bi s pesmimi Juliji lahko ustvaril dobre pesmi.

4. kitica: želi, da bi se začeli za Slovence srečni časi, da bi on kot Orfej zbudil slovensko pesništvo.

Povzetek 7., 8. in 9. soneta: Želi si, da bi iz ljubezni do Julije nastale pesmi, ki bi pomagale slovenskemu pesništvu in da bi narod postal samostojen, srečen in tudi, da bi končno nastale dobre pesmi.

10. sonet

V kvartinah uporabi podobo iz narave, govori o spomladanski rožici, ki jo sonce prebudi, potem pa pride slabo vreme in rožica umre, ker se je prezgodaj prebudila. Pesnik je tak kot rožica. On je videl Julijine poglede in mislil je, da mu je naklonjena, potem pa so prišli slabi časi in zavedel se je, da to ni bilo res. Tudi njegova ljubezen in upanje sta se prehitro zbudila.

Tema: ljubezenska

11. sonet

Pojavi se mitološki junak Orest, in sicer zato, ker je Prešeren z ljubeznijo do Julije izgubil svoj notranji mir. Orest ga je pridobil nazaj z Efigenijo, enako pa verjame Prešeren, da bi mu Julija z uslišano ljubeznijo vrnila notranji mir. Prešernove pesmi so žalostne, ker je tudi njegova ljubezen žalostna. Prešeren ne izrazi upanja, da bo kdaj boljše, saj so sanje zbežale.

12. sonet

Pesnik spet poda neko primerjavo, če presadiš cvetlice, jih gojiš z ljubeznijo in lepo skrbiš zanje, tudi lepo cvetijo. Če bi bila Julija Prešernu naklonjena, bi postale pesmi boljše in tudi bolj vesele.

13. sonet

Razpoloženje v tej pesmi je optimistično. Če bi Julija pesniku namenila naklonjenost, bi se prenehale skrbi, zacelile bi se srčne rane, bil bi bolj vesel, upal bi spet, zopet bi govoril veselo, sladko, srce bi mu oživel in pisal bi poezijo, ki bi bila bolj vesela. ... na novo bo srce spet... cvet bolj veselo. Prešeren bi imel torej lepše in bolj veselo življenje, če bi mu bila Julija naklonjena.

14. sonet

14. sonet napoveduje lepe čase, k jih ponazori s pomladjo, ki pride za zimo. Pomlad je vesela, srečna. ... o vem... mi srce trepeče – kljub novemu upanju Prešerna skrbi, da bodo pesmi Juliji nadležne. Pove, da so pesmi oz Sonetnega venca napisane z ljubeznijo.

Magistrale

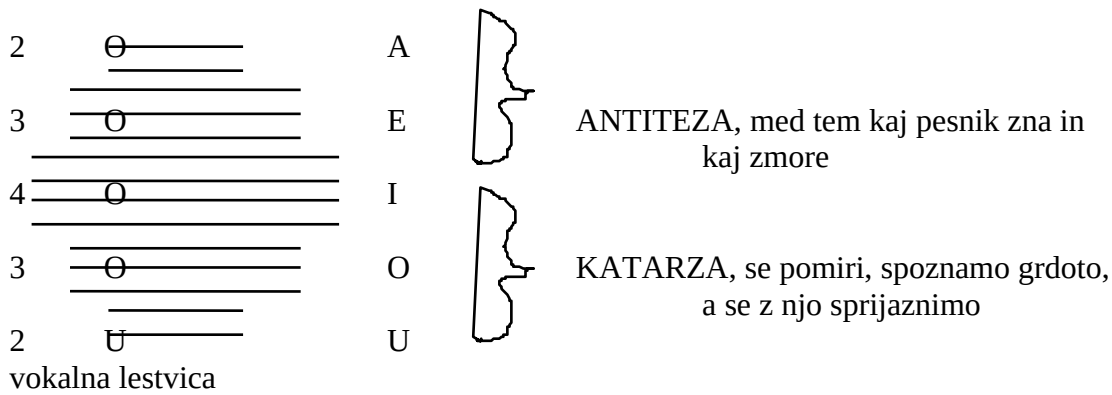
V 1. kitici Prešeren razloži namen pesnitve, v 2. in 3. kitici govori o tem, kako so ljudje nenaklonjeni poeziji. Zadnja kitica govori o tem, da če bi se Julija uslišala pesnikove ljubezni, bi bile pesmi bolj vesele. Magistrale so mojstrski sonet.

Ideja: če bi bila Julija vsaj malo naklonjena, bi to navdihnilo njegovo ustvarjanje in ustvaril bi lepše pesmi, z njimi bi obogatil svoj narod

PEVCU

Vzroki za nastanek pesmi: Julija, Čop umre, ne dobi službe in ne uspe s Krstom. Pesem je ena najpomembnejših lirskih besedil. Je nekakšno sklepno delo njegovega prometejskega obdobja. Njen prvotni naslov je bil Osrčenje (opogumljanje).

Tema: pesniška

Povzetek:

Nagovarja pevca. Sprašuje kdo zna pregnati srčne bolečine, duševne bolečine. Kdo mu lahko pomaga pozabiti preteklost, ga rešiti misli na prihodnje dni, ubežati praznini sedanjosti. Kako hočešbit pesnik, če ti je težko prenašati trpljenje in srečo. Spomni se svojega poklica in trpi.

Pesništvo je breme (mu nalaga več kot drugim), pa tudi uteha (na papir izlije svojačustva). V žrtvovanju je nekaj koristnega za druge.

Glavni motivi: pesnikovo trpljenje, neznosna prihodnost, vstrajanje

Ideja: pesnik je nekakšen Prometej, ki mora prenašati tudi kazen (Prometej prinaša ogenj, luč spoznanja, kazen : večno trpljenje)

Figure: metafora (kragulj, temna noč, pekel, nebo), retorično vprašanje(kdo zna, kdo ve, kdo uči, kako), retorično odgovor (stanu), okrasni pridevek (temna noč, nekdanje dni), stopnjevanje, **vokalna lestvica** (rime si sledijo a,e,i,o,u), vzklik

KRST PRI SAVICI

Delo je sestavljeno iz 3 delov: Matiju Čopu, Uvod, Krst.

V uvodu je rima verižna, ritem pa je jambski enajsterec. V dramatičnem trenutku se ritem zamenja. Uvod je dramatičen. Krst pa je spesnjen v stanci (oktavi) in ima isti ritem kot uvod.

Pesnitev vsebuje tako lirske kot epske prvine.

Uvod → predvsem epski del, napisan v 26 tercinah

Krst → napisan v 53 stancah, med epske prvine se vrivajo lirske, z dialogom pa so poudarjene tudi dramske značilnosti

Deli Krsta pri Savici:

Matiju Čopu → uvodni sonet, v njem pojasnjuje okoliščine in tematiko pesnitve, pesem se začneja z nagovorom manom, nadaljuje z željo, da bi bila prijateljeva smrt blaga kot spanje, v smrti vidi pomiritev za Črtomirja in zase.

Uvod → dramatična zgodba o Črtomirju in njegovi duhovni spremembi od notranje trdnega in enovitega junaka, ki se bojuje za svobodo naroda, do razdvojene in dvomeče osebnosti. Snov Uvoda je zgodovinska, čas pokristjanjevanja v 8. stol. Črtomir je v boju poražen.

Krst → snov je osebna, intimna, saj se dotakne najglobljih posameznikovih dvomov. Črtomir tu pokaže svojo osebno stisko, tudi v ljubezni do Bogomile.

ZDRAVLJICA

Objavljena je bila leta 1848. Poglavitna tema je narodna, namenjena je njegovim sonarodnjakom in vse spodbuja, da bi živeli v slogi, miru in pravičnosti.

Vrstice ene kitice tvorijo v grobem obris čaše. Motiv je pivski.

Vsebina:

- 1) Hvlnica trti
- 2) Stopnjuje motiv domoljubne ljubezni
- 3) Želja po svobodni deželi (Karantanija)
- 4) Cenzura je ni dovolila
- 5) Hvali ženske zaradi lepote in materinstva
- 6) Hvali mladeniče, naj ljubijo in se bojujejo za dom.
- 7) Provokativna, revolucionarna
- 8) Spet se vrne med zbrano družbo

Carmen figuratum = pesem, katere oblika kitice tvori neko likovno podobo.

Osrednja tema: prijateljstvo, veselje, domovinska, nacionalna, internacionalna

Motivi: želja po svobodi, enotnosti, slogu

Ideja: osvoboditev vseh narodov, vsega človeštva, poziv k miroljubnem sožitju vsega človeštva

NEZAKONSKA MATI

Mati kljub socialni stiski najde na koncu nek izhod, Najde ga v ljubezni do otroka. Jezik je preprost, ni metafor, več je jasno izraženih misli. Spominja na ljudsko slovstvo. Pesem je bila prvič objavljena v Poezijah leta 1849. Prešeren jo je napisal v poznem pesniškem obdobju. Lirski subjekt je nezakonska mati. V tej pesmi lirski subjekt ni identičen z avtorjem. Pesem, kjer ni take identitete imenujemo vložna pesem ali vložnica. To je pesniška oblika, v kateri lirski subjekt ni identičen z avtorjem, ampak prevzame vlogo kake splošne, tipične ali individualne osebe.

Snov: izkušnja z Ano Jelovškovo

Tema: ljubezen nezakonske matere do otroka

Motivi:

- odnos družbe do nezakonskega otroka (2. kitica); obsojanje, sram
- nezakonski otrok
- nezakonska mati; izpoveduje se preko nagovarjanja z vprašanji otrok, mati dobi odgovor na vprašanje, in sicer, da je bilo otroka vredno roditi, saj ga bo vedno ljubila
- pobeg očeta (očeta je sram)

Stil:

- retorična vprašanja
- anafora (na začetku verzov)
- ponavljanje (dete ljubo, dete lepo) → paralelizem členov
- okrasni pridevki (mladi deklici, vesele dni...)
- prva dva verza 1. kitice se ponovita kot prva dva verza 4. kitice
- zadnja dva verza v 4. kitici se ponovita v zadnji kitici, vendar ne identično
- v zadnji kitici lahko zaznamo stopnjevanje (vedno bom srčno ljubila te)

NEIZTROHNJENO SRCE

Pesem neiztrohnjeno srce je balada, ker ima žalostno, temačno vsebino. Delujejo tudi nadnaravne sile, ker srce ne zgnije.

Povzetek:

Kopali so grob, da bi noter položili truplo. Noter je bil mladenič, ki je bil lep, srce mu ni strohnelo. Kopači so bili presenečeni, ko so videli lepega mladeniča, potem pa je ta izginil in ostalo je samo še njegovo srce. Najprej so mislili, da je bil svetnik. Nato so odstranili mah s kamna in pisalo je, da je bil mladenič pesnik. Umrl je zaradi nesrečne ljubezni. Ker pesnik svojih pesmi in sanj, ki mu jih je vdihnila narava ni mogel izpeti, njegovo srce ni moglo strohneti. Šele ko so srce postavili v naravo in je našlo stik z naravo, je lahko strohnelo. Pesnik je lahko končno našel svoj mit.

Motivi: kopanje groba, nadnaravnost, nesrečna ljubezen, pesnjenje, pesnik, pesnikova nemoč

Tema: pesništvo, ljubezen, minevanje